

מראי מקומות- סנהדרין ע"ג

קא עבדינן, אבל עכ"פ הוא דין רק בב"ד, ולא ביחידים ולא בהדיוטות. (ד) רודף מצילין אותו אפי' בשבת (וע"ש שהביא שהמשנה למלך [שבת כ"ד, ז'] הי' נסתפק בזה לענין רודף אחר עריות), אבל שאר עבירות ודאי אין עושין איסור אחר כדי להצילו מעבירה.

(ג) מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חי' גוררתו או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו, וכו'. כ' הבית יוסף (חו"מ תכ"ו, ב') בשם הירושלמי דאפי' להכניס עצמו בספק סכנה חייב כדי להציל חברו, ופי' הב"י דהיינו משום שהלה ודאי והוא ספק. אולם ע' בהעמק שאלה (פ' שלח, שאלתא קכ"ט, ד') דכ' דבאמת מח' תנאים היא אם מחוייב לעשות כן או לא, וכ' דהשאלות פסק דאינו צריך, ואף דמתוס' והרא"ש משמע דצריך, י"ל דאי"ז אלא מדת חסידות.

(ד) מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו- ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (רוצח א', ט'), דחקר אם הדין דמצילין הנרדף מן הרודף הוא דין של פקוח נפש דכל התורה כולה, דצריכין להציל נפש הנרדף, רק דחידש התורה דכאן דוחין נפש הרודף משום נפש הנרדף (ובעלמא אמרי' דאין דוחין נפש מפני נפש), או דלמא עיקר דין דצריכין להציל הנרדף הוא מקרא זה דיש דין להרוג הרודף, והוא מלבד הדין הרגיל של פקו"נ דכל התורה כולה. וכ' להוכיח כצד השני מהא דילפי' דין דמצילין הנרדף מהא דנערה המאורסה, דודאי אי"ז שייך כלל לפקו"נ, ובזה אמרה תורה דצריך להצילה ע"י הריגת הרודף, א"כ גם הדין דצריכין להציל הנרדף ברציחה י"ל שהוא דין חדש. ועוד הוכיח כן מהא דאמרי' לעיל (נ"ז) דדין זה שייך גבי בני נח ג"כ, אם א' רודף חברו להורגו, מצילין הנרדף בהריגת הרודף, אף דלא מצינו היתר של פקוח נפש בבני נח, אע"כ דדין אחר הוא.

(ה) וכי עונשין מן הדין- ע' בנודע ביהודה (מהד"ת, חו"מ סי' ס' בסוף התשו') דהעיר

(א) ואלו הן שמצילין אותן בנפשן- פרש"י, שמצילין אותן "מן העבירה" בנפשן, ניתנו ליהרג לכל אדם כדי להצילן מן העבירה. כלומר, דס"ל ד"אותן" שמצילין היינו הרודף. אולם ע' ביד רמה שכ' "ויש לפרש ואלו שמצילין אותן מיד רודפיהן בנפשם, כלומר בנפשם של רודפים". וכ' החי' הר"ן דפי' זה מוכח מהא דאי' בגמ' דאמרי' בנערה המאורסה שמצילין אותה בנפשו, כלומר בנפשו של רודף. אולם הק' דמה דאמרי' דמחלל את השבת ועובד ע"ז אין מצילין אותן בנפשן, והכא לא שייך למימר להציל את הנרדף, שהרי אין כאן נרדף. ולכן כ' דלכא' הפי' צריך להיות (כרש"י) דהכוונה הוא להציל אותן מהעבירה בנפשם, אבל סיים דאם אמרי' כפי' דלהציל הנרדף הוא, א"כ צ"ל דסיפא דמחלל את השבת לאו דוקא לישנא דמצילין אותן בנפשן, אלא משום דרישא נקטי'.

(ב) ואלו הן שמצילין אותן בנפשן- ע' במנחת חינוך (ח', י') שהביא מה דאי' דכופין על מצות עשה עד שתצא נפשו, וכ' המנ"ח דודאי ה"ה אם א' רוצה לעבור מצות לא תעשה, דכופין אותו כדי שלא לעברו. אלא דכ' דלכא' יש להק' מסוגיין, דמבואר דרק באלו מצילין אותן בנפשן, ובשאר מצוות לא תעשה לא אמרי' כן, ואף חילול שבת ועובד ע"ז אין מצילין אותן בנפשן, ומ"ש. ותי' כמה תירוצים- (א) ברודף מבואר דאין צריך התראה כלל, ואף אם שוגג הוא, וכמו מה דאמרי' דבן יום א' הי' רודף (אי לאו הי' דמשמיא קא רדפי לה), וא"כ אף בשוגג אמרי' דרודף הוא והורגו, משא"כ בשאר עבירות דודאי אין מצילין אותו בנפשו אא"כ ברור הוא דעושה כן במזיד. (ב) מי שאינו הורג הרודף, הרי הוא עובר בכמה איסורין, לא תעמד על דם רעך, וכו', אבל מי שאינו מונע חברו מלעשות איסור, אינו עובר שום איסור אם יודע שלא יקבל תוכחתו, או כבר הוכיחו ולא מהני. (ג) הא דמפרישין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו, בעצם זהו דין רק בב"ד של מומחין, אלא דאנן שליחותייהו

מדיני השבת אבידה יהי' חייב, ואף דאינו חייב להשיב אבידת ממון שבעליו מאבדם מדעת, י"ל דזהו משום דרשות הוא לבעל הממון לאבד ממנו אם ירצה, ולכן שפיר י"ל דאחרים פטורים מלהציל ממנו. אבל לגבי איבוד נפשו, דגם לו אין רשות לאבדו מדעת, א"כ גם לאחרים יש עליהם חיוב להשיבו לו.

(ח) **אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא, קמ"ל- כ'** **הרא"ש** (סי' ב') דאף דחייב לטרוח ולהשכיר בשבילו, אבל הניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, דאין אדם מחויב להציל נפש חברו בממונו היכא דאית לי' ממונא לניצול.

(ט) **נעבדה בה עבירה- כ' הערוך לנר, דמפרש"י** נראה דמפרש שנבעלה קודם לכן, וכיון שכבר נפגמה, שוב אין היתר להצילה בנפשו של המאנס. אבל כ' דדעת הרמב"ם לא משמע כן, אלא דקאמר דהיכא דנעבדה בה עבירה, דהיינו שהערה בה כבר, אע"פ שלא גמר ביאתו, לא ניתן עוד להצילו בנפשו, כיון שכבר עבר, אלא מביאין אותו לב"ד. והוסיף דאולי לפי דעת הרמב"ם מה שנבעלה כבר לא מקרי פגומה, ושפיר יהי' מותר להצילה בנפשו עדיין.

(י) **אלמנה לכ"ג נמי קא פגים לה- פרש"י, ואי** טעמא משום פגימה היא, אמאי אמעיטו חייב לאווין, ואדרבנן קא פריך, דאמרי טעמא משום פגימה הוא. וע' **בישבב סופר**, שכ' דאי לר' יהודה, דאמר דטעמא משום שמסרה נפשה לקטלא (לפי מה שפרש"י), א"כ י"ל דעל חייבי לאווין לא מסרה נפשה, ולכן אין מקום לחוש. אולם ע' **בד דוד** דבאמת הק' כן על רש"י, למה נאמר כן, מהכ"ת שמסרה נפשה רק על איסור כריתות ומיתה, ולא על חייבי לאווין, הרי מצינו תקנת לצנועות שמוסרים נפשיהו אע"פ שהם פנויות, וכ"ש לחייב לאווין.

(יא) **ממונא לא משלם עד גמר ביאה- פרש"י,** דאינו משלם קנס עד גמר ביאה, דאז משיר הבתולים. והק' **תוס'**, הא אין הקנס משום השרת בתולים, שהרי קיי"ל דאם באו עליה עשרה בנ"א ועדיין היא בתולה, כולם משלמין קנס, אע"פ שלא השירו הבתולים.

דלכאו' אי"ז בגדר עונש, והראי' דהא אמרי' דשייך בקטן דין רודף, וא"כ מה שייך לומר בזה דאין עונשין מן הדין. אלא דכ' דבאמת זהו תלוי במח' אמוראים בעב:, האם אמרי' דרודף צריך התראה או לא, ולכאו' המח' הוא אם הוי בגדר עונש או לא, ולכן שפיר י"ל דאתי קו' הגמ' כמ"ד דעונש הוא.

(ו) **אבדת גופו מניין, ת"ל והשבותו לו- הק'** **העבודת דוד, קרא ל"ל, תיפוק לי' מק"ו, דאם** צריך להחזיר אבדת ממנו, ודאי דצריך להחזיר אבדת גופו, והביא דבאמת המאירי כ' כן בתורת ק"ו, והניח בצ"ע.

(ז) **והא מהכא נפקא, מהתם נפקא, אבדת גופו מניין, ת"ל והשבותו לו- ע' באגרות משה** (יו"ד ב', קע"ד, ענף ג') שהביא מה שהוכיחו המנחת חינוך (רל"ז בקומץ מנחה) והחכמת שלמה (חו"מ תכ"ו) מסוגיין. דהי' קשה להם, לכאו' יש עוד נפק"מ מהא דלא תעמד על דם רעך, דהיינו, דבהשבת אבדה אין דין דצריך להשיב ממון שמאבד חברו מדעת, וא"כ לכאו' לימא דלא תעמוד בא לרבות מי שמאבד עצמו לדעת. ורצה המנ"ח להוכיח מזה דמאבד עצמו לדעת, אין דין דצריך להצילו, אפי' משום קרא דלא תעמד. והחכמ"ש כ' דכיון דלענין השבת אבידה אמרי' דזקן ואינה לפי כבודו פטור מלהשיב אבידה, א"כ ה"ה לענין הצלת נפשות, מי שהוי זקן ואינה לפי כבודו פטור (דאל"כ, מה הק' הגמ' דילפי' מהשבת אבדה, הרי יש נפק"מ לענין זקן ואינה לפי כבודו, אע"כ שאין נפק"מ בזה, וגם לדינא פטור). ותמה האג"מ על דיניהם, וחולק עליהם להלכה, וכ' דאין ראי' מסוגיין, דלגבי מש"כ החכמת שלמה לגבי זקן ואינה לפי כבודו, כ' האג"מ דהא אי' שם בב"מ דכל הפטור בזקן ואינה לפי כבודו הוא רק באבידה דלא הי' מטריח אחריו בשביל אבידת עצמו, אבל היכא דאף בשביל עצמו הי' טורח, אז חייב הוא בהשבת אבידה. וכיון דודאי הי' הזקן מטריח עצמו להציל נפשו, א"כ ודאי ה"ה דחייב להציל נפשות אחרים, ולכן אינו נפק"מ בין אם נלמד מהשבת אבידה או מלא תעמוד, ושפיר הק' הגמ'. ולגבי מש"כ המנ"ח, גם לענין מאבד עצמו לדעת י"ל דאף

וממילא יהי' פטור מקנס. וע"ע בשיעורי ר' גרשון, שצידד לומר דלענין שתהי' חשובה נפגמת כבר, אף ביאת פנוי' מהני.

ופי' תוס' דמה שאינו משלם משעת העראה כאן, היינו משום קם לי' בדרכה מיני', אבל בדרך כלל אה"נ, משלם בשעת העראה. ועוד הביא מי"מ דגם לענין עריות מרבה התורה העראה כגמר ביאה, אבל לענין קנס, מעולם לא רבה התורה להעראה כגמר ביאה, ולכן ודאי אינו משלם הקנס משעת העראה. וע' במרגליות הים שהביא מהכלי חמדה (פ' בלק) שהק' דלפי מה דא' בכריתות (יב:), דלגבי שפחה חרופה יכול לעולם לומר לא גמרתי הביאה, א"כ איך שייך לעולם תשלומי קנס באונס או מפתה, דאם אומר דגמר ביאתו, נמצא דמודה בקנס הוא ופטור, וצ"ע.

יב) כגון שבא עליה שלא כדרכה, וחזר ובא עליה כדרכה - ע' ברעק"א שהביא מהמהרש"א דלאו דוקא שחזר ובא עליה כדרכה, דאף אם חזר ובא עליה שלא כדרכה כן. אלא דהק' רעק"א, למה בכלל צריכין להא דבא עליה עוד פעם, לימא דבא עליה שלא כדרכה פעם א', דמשעת העראה אפגימתו, דהא מה דדחה הגמ' תי' זה הוא משום דלמ"ד העראה זו הכנסת עטרה, ממילא שוב אין שייך קנס, אבל אם בא עליה שלא כדרכה, א"כ לא נעשית בעולה עי"ז, וא"כ שפיר חייב קנס על גמר ביאתו, והניח בצע"ג.

יג) כגון שבא עלי' שלא כדרכה, וכו' - פרש"י, שבא עליה הוא או אחר כבר שלא כדרכה, וכו'. וע' במאירי שתמה ע"ז, מה לי דבא עליה הוא או אחר, הרי אפי' אם נפגמה כבר, הרי עכשיו היא נפגמה עוד פעם, וא"כ ודאי מצילין אותה בנפשו. ולכן פי' (כמו שהבאנו לעיל מהרמב"ם לענין נעבדה בה עבירה), דבא עליה היינו שהערה בה, ועכשיו גמר הביאה. וע"ע ביד דוד ועוד, שהק' על רש"י, דאפי' אם אמרי דכבר נפגמה ע"י ביאה אחרת, אבל מ"מ אי"ז אלא אם בא עליה הוא, שהיא ערוה לו, ועשאה זונה עי"ז, וכמש"כ רש"י לעיל. אבל בביאת פנוי' עם זר, לכאור' אינה נפגמת בכך, וא"כ למה לא תהי' ניצלת עכשיו בנפשו, כיון שעכשיו בא לפוגמה. וע' בשיעורים לר' איתמר גרבוז, דצידד לומר דה"אחר" שכ' רש"י היינו ערוה דוקא, ואה"נ, אם זר בא עליה, בזה שפיר יהי' יכול להצילה בנפשו עכשיו שבא זה עליה,